

A blue-toned photograph of a snowy forest path leading to a wooden tower. The path is covered in snow and leads through a dense forest of tall, thin trees. A wooden tower stands in the middle ground, and the overall atmosphere is cold and desolate.

David Manga

ZVER

V zime nezabijaj, težko sa kopú hroby.

David Manga

ZVER

V zime nezabíjaj, ťažko sa kopú hroby

IKAR

Text © 2024 by David Manga
Cover design © 2024 by Alena Matušková
Slovak edition © 2024 by IKAR, a.s.

Redigovala Nataša Holinová.
Korigovala Andrea Vargovčíková.
Obálku navrhla Alena Matušková.
Technická redaktorka Helena Oleňová.
Vydalo vydavateľstvo IKAR, a.s., Bratislava v roku 2024
ako svoju 2 387. publikáciu v elektronickej podobe.
Prvé vydanie.
Sadzba a zalomenie do strán ITEM, spol. s r. o., Bratislava.

IKAR, a.s.
Miletičova 23
821 09 Bratislava
www.ikar.sk | ikar@ikar.sk

ISBN 978-80-551-9893-4

Poďakovanie

Miřovi Majerčíkovi za príbeh (R. I. P.).

Ali Matuškovéj za pomoc a podporu.

Adel Manga za čas.

0.

Motyčky. Malá dedina, učpená pri hlavnej ceste z Banskej Bystrice na Donovaly. V lete v tejto úzkej doline, ktorá delí Veľkú Fatru a Nízke Tatry, svieti slnko len pár hodín. V zime tu vlhký vzduch necháva na jazyku slanú pachuť cestárskeho posypu a nos dráždi kyslá vôňa dymu z komínov. O slnečnom svetle sa v zime nedá hovoriť. Aj teraz, keď tadiaľto prechádzaš a za oknom sa mihajú jarné scenérie, máš neodbytný pocit, že tu niečo neseďí. Najviac sa to podobá pocitu, keď omylom vojdeš do zlých dverí a si presvedčený, že sú to tie správne. Alebo keď sa snažíš odomknúť nesprávnym kľúčom. Stav akejsi chvíľkovej neprítomnosti. Vnímaš skutočnosť, ale bez súvislostí.

A nezmizne to ani časom. Takto pôsobí celá dolina.

Minieš tajch, po dažďoch plný vody až po okraj, a zastavíš na štrkom vysypanom odpočívadle vedľa cesty. Samotná dedina leží nižšie, viditeľne pod úrovňou cesty. Z odpočívadla by si mal mať dobrý výhľad, no vidíš len budovu krčmy, oddelenú od kostola úzkou asfaltovou cestou. Vystúpiš z auta a prejdeš tých pár metrov od cesty na okraj dediny. Na svetelnej tabuli bliká neónový nápis Sport Bar Grizzly. Preplnené plechové smetiaky sa nemotorné opierajú o popraskanú stenu budovy.

Prejdeš sa až k potoku. Prekvapivo čistá voda lenivo preteká pod nízko klenutým mostom a po pár desiatkach metrov mizne v tajchu. Uvedomíš si, aké je tu ticho, i keď si len kúsok od cesty. Sleduješ tú nekončiacu sa šnúru kamiónov, ako sa pridusene valia smerom na horský priechod Donovaly. Premýšľaš, k čomu by si to prirovnal. Nie, nie je to sklenená stena, to nesedí. Je to skôr ako hrubá priehľadná blana, ktorá delí dedinu od reality. Na niektorých miestach roztrhnutá, aby cez ňu na krátky okamih vletel hukot cesty, aby sa dalo nazrieť dovnútra.

Obzeráš si kostol. Je oň dobre postarané. Krémovobiele omietky s pieskovožltým rámovaním naplňajú bežnú predstavu o tom, aké farby má mať barokový kostol. Na bordovo natretá plechová strecha s necitlivo natiahnutými bleskozvodmi kazí celkový dojem, ale stále je to na pomery okolitých dolín pekná stavba. Prezeráš si detaily, podvedome porovnávaš kostol s okolitými domami. Nízke podmračené chalupy s nepomerne vysokými sedlovými strechami pobitými plechom lemujú jedinú cestu. Nahrubo zaplátaný asfalt, ktorého rozdrobené okraje sa strácajú v hustej tráve. Celé to pôsobí jednoliato a súčasne protichodne v nekonečnej záplave drobných kontrastov. Hustá zeleň si postupne berie naspäť popadané drevené ploty, nepoužívané úzke chodníčky medzi chalupami a nepotrebné obvodové múry zrúcaných domov. Plné života a nekonečne mŕtve zároveň. Celé to vnímaš a premýšľaš, či to, čo sa tu odohralo pred desiatkami rokov, môže byť pravda alebo je to len strašidelná historka. Bol si pred rokmi pri tom, keď ju pri rozpálenej peci a fľaši páleného vo svojej motyčianskej chalupe rozprával Mišo Majerčík, lekár a známy bratislavský patológ. Podľa jeho rozprávania

sa práve tu, na Motyčkách, odohral jeden z najtemnejších príbehov, aké si kedy počul.

Bol to príbeh pretekajúci násilím, strachom, pomstou a zlými rozhodnutiami, ktoré nezvratne viedli k tragickým následkom. Po tej hrôzostrašnej udalosti, ktorá sa tu udiala koncom sedemdesiatych rokov, ostala len spomienka na osem mien, osem vyhasnutých životov.

Hlavnou postavou príbehu bol Tibor, miestny chlap, ktorého životný údel by sa ani zďaleka nedal nazvať jednoduchým. Potom tu bol bývalý partizán Tono a jeho dvaja synovia Imro a Klemo, všetci traja, viac ako čokoľvek iné, profesionálni pytliači. Vtedy mladý Fero Štubňa, sirota, ale vraj čestný a poriadny chlap. Dežko Môcik, zo všetkého trochu, po rodičoch pašerák a ako všetci príležitostný pytliak. Bol medzi nimi aj horár a vedúci poľesia Jano Čunderlík, ktorý to naoko všetko sledoval, no pri vretými očami radšej nič nevidel. Zďaleka najzaujímavejšou postavou bol Rudo Mydlo, okrem iného správca miestnej vodárne a bývalý bábkoherec. Jeho život bol doslova esenciou a presným zrkadlom toho miesta a času.

Deviatym menom, stojacim mimo tohto úzkeho kruhu, bola Margita Longauer. A aj keď sa v príbehu javila len ako okrajová postava, už počas rozprávania si vedel, že stáť na okraji a byť na okraji sú dve rozdielne veci.

Samotný príbeh sa začínal zoširoka a dávno predtým, ako udalosti nabrali nekontrolovateľný spád.

1.

December 1944

Prikrčení za závejom snehu drepia Tono Donoval s Jarom Štubňom. Za nimi ležia v snehu ostatní chlapi z dobrovoľného oddielu Besna. Vilo Žingor ich oficiálne vyčlenil zo svojej brigády a poslal nad Banskú Bystricu. Po Povstaní zostala celá oblasť pod kontrolou partizánov. To však Nemcov neodradilo, aby sa naďalej nepokúšali získať cestu na Veľký Šturec naspäť. Ukrytí v tme sledujú dianie na malom, reflektormi osvietenom priestranstve pred hasičskou zbrojnicou. Zaparkované vojenské autá a niekoľko kettenkradov, pásových motoriek. Stráže zdanlivo znudene prechádzajú po medzi vozy a popred budovu. Jeden z vojakov fajčí cigaretu a pozerá sa smerom k oplachtovanému nákladiaku. Vyzerá, akoby niekoho počúval.

„Vidíš ho tam, pokurvenca? Hovoril som ti to!“ Tono Donoval podáva ďalekohľad Jarovi Štubňovi.

Jaro prižmúri oči. Kým si zrak privykne, mihajú sa mu v objektíve farebné škvvrny.

„Kde?“

„Tam, pri tom nákladiaku. Vidíš? Ako je ten esesák s cigaretou,“ odpovie Tono.

„Tých vidím, jeho nie,“ netrpezlivo zavrčí Jaro.

„Vydrž chvíľu!“ sykne Tono. „Je schovaný za kapotou.“

„Máš pravdu, je tam! Sviňa jedna!“ skoro skríkne Jaro.

„Kurva je to! Hovoril som ti, daj si naňho pozor,“ prisvedčí Tono.

„Pravda. Ale dlhšie už donášať nebude. Serhej!“ Jaro sykne cez plece na tmavú postavu ležiacu v snehu. „Chystajte sa. Chytíme ho po ceste, pod Jelencom.“ Zadkom napred sa odplazia zo svojich pozícií. Keď sú z dohľadu, v tichosti vstanú, oprášia sa od snehu a rezkým krokom vyrazia k hradскеj.

Útočný oddiel SS zložený výhradne z príslušníkov divízie Horst Wessel si vybudoval hlavný stan v hasičskej zbrojnici na Starých Horách. Neboli tu v bezpečí a dobre to vedeli. Územie Partizánskej republiky sa po ozbrojenom povstaní v auguste rozprestieralo od Banskej Bystrice až po Hiadeľ. Nemci tu denne čelili menším potýčkam. Každú chvíľu našli niekde dokatované telo jedného zo svojich. Slováci takmer nestrieľali. Zranenia boli väčšinou po nožoch a sekerách. Šetrili strelivo a navyše sa nechceli prezradiť strelbou. Radi však hovorili, že „na takú čvargu je patrónov škoda. Na potkany aj palica stačí“.

No medzi Slovákmi sa našli aj slušní ľudia. Ako on, Valér Murgaš.

Nemcom pomáha od začiatku. Najskôr síce nechcel, ale presvedčili ho. Povedali mu, že by bolo škoda, keby sa jeho mladej žene a malému synovi niečo stalo. Neskôr pridali aj kávu a cukor a sem-tam peniaze. To všetko Nemci mohli dať, lebo mali. A mali toho toľko, že im nechýbalo. Teraz to bolo tak, že vždy, keď sa niekde niečo chystalo, sám sa vybral na Staré Hory. Napríklad keď sa dozvedel, že sa do doliny prešmykli Rusi alebo prišla zásielka zbraní. Na odplatu mu okrem peňazí a kávy občas sami prezradili, čo majú v pláne. Netušil prečo. Pre

seba si hovoril, že je to preto, aby ho ochránili, keď im je takto užitočný. Aby sa do niečoho neprimotal.

Za Nemcami chodieval len navečer. Musel byť naozaj opatrný. V dedine sa často zjavovali partizáni a ktokoľvek zo susedov ho mohol prezradiť. A čo bolo horšie, v horách sa ukrývala Besna. Tých sa báli naozaj všetci. Patrilo im všetko, na čo ukázali prstom, a hlavne brali spravodlivosť do vlastných rúk. S takými ako on sa nemaznali. Vraj robili ľuďom hrozné veci. Keď na to večer myslel, nemohol ani zaspať. Dnes prišiel na Staré Hory, pretože mal kopy noviniek, ktoré by sa mohli Nemcom zísť. Len tento tu je nový a nechce ho pustiť za veliteľom.

„Ich habe informationen, fršténzi? Rozumieš?“ skúša to lámanou nemčinou.

„Warten Sie hier!“ zastaví ho mladý esesák dôrazne, otočí sa a vojde do zbrojnice. Počuť, ako nahlas hovorí s nadriadeným. Nakoniec vyjde von a nahnevane zrúkne: „Komme herein!“

Valér Murgaš si urovná kabát zánovnej gardistickej uniformy, napraví si opasok a dýku zakončenú orľou hlavou posunie viac nabok. Gate má len svoje, ale tento kabátec je ozaj parádny. Vystrie chrbát a seabedome vkročí do budovy zbrojnice.

Počkajú si ho pod Horným Jelencom. Počkajú si ho, keď sa bude vracieť po hradskej domov. Vedia, kadiaľ pôjde, pretože inakade sa ani ísť nedá.

Tono s Jarom sedia na brehu zamrznutého potoka. Na druhej strane hradskej ticho pofajčieva Serhej so svojimi kozákmi. Valér by tu mal byť každú chvíľu.

Toto bola robotá pre Besnu. Za ten čas sa im to už ani nezдалo ako niečo mimoriadne. Nečakané nočné prepaďy, krádeže zbraní, vyhadzovanie koľajníc do vzduchu,

podpaľovanie áut, tankov, domov. A zabíjanie. To patrilo k ich robote rovnako. Na druhej strane, máločo zachránilo viac partizánov ako zohavená mŕtvola zradcu. Zohavená tak, aby ostatných prešla chuť donášať.

Spoza zákruty vyjde rezkým krokom Valér. Popískovaním si dodáva odvalu. Mesiac v splne obkolesený mrazivými kruhmi farbí skorý zimný večer do tmavomodra a na zasneženej ceste vidno skoro ako cez deň. Natiahne krok, domov to má ešte poriadny kus. Zdalo sa mu to alebo sa na kraji cesty niečo pohlo?

Valérovi stuhne krv v žilách, keď sa z tieňa pri potoku vylúpne postava. A za ňou ďalšia. Zastanú mu cestu. Vydýchne si, až keď sa ukáže, že sú to len chlapi od nich z dediny.

„Servus, Valér,“ pozdraví ho nižší z dvojice.

„Servus, Tono,“ odzdraví a prizrie sa bližšie druhému, „jaj, to si ty, Jaro! Servus. Čo vy tu takto navečer? Na vysokú?“ všimne si pušky na ich pleciach.

„No na poľovačke, to hej, len nie na vysokú,“ uškrnie sa Tono.

„Tak nebudaj na diviaky?“ skúša Valér.

„To už si bližšie. Na svine poľujeme. Len nie na tie divé,“ opáči Jaro a uprene sa mu pozrie do očí.

Valér cíti, ako mu mäknú kolená, a zrazu mu príšerne treba močiť. „No dobre, chlapi, tak šťastlivú poľovačku. Ja už musím ísť,“ podarí sa mu pretlačiť pomedzi nich.

„Valér, stoj!“ počuje za sebou tichý, no rázny Jarov príkaz. Z brehu oproti sa vynoria ďalšie postavy so zbraňami v rukách. Obstanú ho. Už nemá kadiaľ prejsť.

„Ce vin?“ ukáže bradou šľachovitý záporožec, akoby kupoval od Jara na trhu ovcu.

„Hej. To je on,“ prisvedčí Jaro.

„A to je kto?“ spýta sa prekvapene Valér a ešte stále neveriacky sa obzerá okolo seba.

„Tebe zvaty Valer Murgaš?“ pokračuje neznámy a zdvihne hlavu pušky.

Valér poslušne prikývne, keď počuje svoje meno. Pomaly mu dochádza, o čo tu ide.

Cudzí chlap sa otočí k svojim zamračeným kumpánom a kývne hlavou. Dvaja z nich ho tuho chytia popod ruky. Valér sa ani nepokúsi o odpor. Bezmocne ako v zlom sne sleduje, ako sa k nemu chlap pokojne priblíži, zdvihne pušku a pažbou ho nemilosrdne udrie do tváre. Valér bez jediného zvuku ovisne partizánom v rukách. Z rozbitého nosa kvapká do podupaného snehu tmavá krv.

Valérovi sa zdá, že počuje včely. Bzukot včiel v úli. Je čoraz silnejší a hlasnejší. Akoby v ňom rozoznal jednotlivé slová. Bzučanie prejde do hluku a hluk do kriku. Na tvár mu s pľasnutím dopadne úder. A za ním ďalší. Pri každom jednom sa mu otriasa hlava ako pri rane kladivom. S námahou otvorí oči, vidí svoje bosé nohy a nahé stehná špinavé od krvi.

„Je hore,“ ozve sa hlas za jeho chrbtom, „nechaj ho.“

Valérovi preletí chrbtom až po riť ostrá bolesť. Spútané zápästia má vytiahnuté vysoko nad hlavou, cíti, ako mu praskajú kĺby v pleciach. Špičkami nôh ledva dočiahne na zem.

Čiasi ruka ho silno zdrapí za vlasy a prudko mu trhne hlavou dozadu. Od bolesti skoro nevidí. Niekde za ním musí horieť oheň, cíti jeho teplo.

„Valér, my vieme, že im donášaš. A ty už asi vieš, kto sme my, však?“ spýta sa Jaro, stále pevne zviaza v ruke šticu.

„Besna,“ zašepká Valér dobitými ústami.

„Správne. Vieš, čo robíme s takými, ako si ty?“

Valér len privrie oči na súhlas. Viac nevládze. Je so silami v koncoch. Je biely deň. Musia ho biť už celé hodiny. Matne si pamätá, že sa na ňom striedali aspoň traja. Mlátili ho surovo, bolestivo, ale tak, aby ho nezabili. Na nič sa ho nepýtali. Až teraz sa k nemu Jaro otočil.

„Valér, položím ti len pár otázok. Ak mi na ne odpovieš, skončíme to rýchlo. Ak nie,“ ukáže na kamenné tváre kozákov, „bude to trvať dlho. Tak dlho, dokedy ich to neprestane baviť. Rozumel si?“

„Vodu,“ zastoná Valér.

Jaro mu pustí vlasy, načiahne sa k najbližšiemu chlapovi a z krku mu stiahne filcovanú čutoru. Priloží ju Valérovi k popraskaným perám.

„Na, napi sa!“

Valér hltavo a dlho pije, akoby mu voda mohla zachrániť zvyšok života v zmučenom tele. Jaro odhodí prázdnu fľašu do snehu.

„Valér, koľko chlapov sa chystajú priviesť do Španej Doliny?“

„Neviem,“ odpovie potichu Valér. V rovnakej chvíli mu na tvár dopadne kozákova päšť, inú odpoveď nečakal.

„A ktovie, či je to aj tak pravda. Ak vám poviem, zabijú mi ženu a syna!“ Zavyje pri tej predstave.

„Hovor, čo vieš, lebo inak keď skončíme s tebou, zastavíme sa u teba doma,“ ozve sa spoza neho Tonov hlas.

„Dobre, poviem, poviem, čo viem. Len zaprisahám vás, mojej rodine dajte pokoj!“ prosí Valér a pohľadom skúša zachytiť sľub, že sa jeho rodine nič nestane. Odpoveď nedostane.

„Hovorili, že keď bude treba, pošlú celú divíziu horských strelcov.“

„Myslíš si, že je to pravda?“ spýta sa Jaro.

„Neviem, možno len chcú, aby ste si to mysleli.“

Jaro sa zamyslí. „Vieš, čo sa chystá na Kališti?“

„Hej, vraj všetkých, čo tam nájdu, pohlušia. Dedinu vypália do základov.“

„Vieš aj kedy?“

„Počul som, že v polovici marca. Keď zlezie z cesty sneh.“

„Kto ďalší z našich im donáša?“

„Aj tak mi nebudeš veriť,“ vypľuje do snehu chuchvalec tmavej krvi a porazene zvesí hlavu.

„Skús,“ ponúkne ho Jaro.

„Videl som s nimi tohto tu,“ ukáže hlavou za seba na Tona, ktorý sedí pri ohni.

Jaro sa otočí k Tonovi so zdvihnutým obočím. „Počul si, čo povedal?“

„Počul, všetko som počul,“ prikývne Tono, „a myslím si, že viac netreba.“ Pomaly sa zodvihne a ometie si z gätí sneh. Priblíži sa. Valér cíti na tvári jeho dych páchnuci pálenkou a cigaretami.

„Tak ty tu budeš ojebávať, že si ma videl s Nemcami, ty sviňa?! Vieš, koľko našich tvojou vinou pokapalo? Vieš? Vieš, ty kurva zradcovská?!“ kričí mu Tono do tváre. Potom stíchne. „No dobre, ako chceš. Sám si si to podpísal.“

Tono vytiahne z puzdra Valérovu gardistickú dýku a pritlačí mu jej hrot tesne pod pupok. A tak, aby ostatní nepočuli, pokračuje: „A len aby si vedel, kým tu skapeš ako tá prašivá sviňa, tvoju rodinu, tvoju ženu, tvojho syna odpravím rovnako. Ale predtým si to s nimi ešte poriadne užijem,“ vycerí Tono zuby Valérovi do tváre a čo najpomalšie mu vtlačí nôž do brucha. Hlboko, palec, dva pod kožu a pomaly ťahá hore. Keď sa ostriu nechce, za-

pižliká a potiahne znova. Celý čas sa pozerá Valérovi do očí. „Tak čo, ty skurvysyn, ako sa ti to páči?“

Jaro sa zhnusene odvráti. Serhejovi kozáci sa nezúčastnene prizierajú. Posledné, čo Valér ucíti, je, ako sa mu z brucha vyvalia vnútornosti a s ťažkým čľapnutím mu dopadnú pod nohy. Telo sa napne v poslednom kríči.

Tono si otrie čepeľ o rukáv, akoby si len odkrojil zo slaniny, a vráti ho naspäť do pošvy. „Pekný nožík, nechám si ho.“ Keď prechádza okolo podozrievavo sa tváriaceho Jara Štubňu, len prehodí: „Chujoviny trepal, len si chcel zachrániť kožu. A vy čo pozeráte?!“ oborí sa na kozákov. „Dokončíte to. Potom ho odveďte do dediny. A na vráta stodoly s ním. Ako s každým takým!“

Chlapi sa nechotne rozhybu, ale poslúchnu.

Na Motyčkách je nedeľné ráno. Slnko sa sem v zime do obeda nedostane, ale obloha je vyzametaná domodra. Všade po kopcoch sa strieľa, ale už aj deti si za posledný čas na front na Slovensku privykli. Hneď ako sa skončí v kostole omša, vybehnú von sánkovať sa. Kto má sánky, ten jazdí na nich, kto nie, len tak po riti alebo na čečine. Drobizg z Môcí, cigánčatá z Jergalov aj ostatné deti z Motyčiek, všetky sa so smiechom vrhnú do besnej guľovačky. Jediný, kto chýba, je Tiborko Murgaš.

Stojí nehybne po členky v snehu, v ruke špagát od sánok. Uprene hľadá na vráta stodoly. Nevie presne, na čo sa pozerá, pretože to, čo na nich visí za nohy, nepripomína žiadne zviera. Okrem chuchvalca chlupov medzi nohami a pod pazuchami nemá srsť. Nemá hlavu. Nemá dokonca ani pazúre, ani kopytá. Len odťaté pahýle. V bruchu má veľkú, otvorenú dieru. Chce spraviť krok, aby sa pozrel bližšie. Nemôže. Nohy ho neposlúchajú.

Počuje, ako niekto prichádza. Nevie odtrhnúť zrak. Nemôže sa ani pohnúť.

„Tiborko! Tibor! To som ja! Mama! Pozri sa na mňa.“

Tiborko žmurkne. Naozaj je tam. Mama. Tvár má červenú od mrazu. Jej teplý dych vonia bylinami, z očí jej tečú slzy. Skryje mu hlavu pod kabát a Tiborko zrazu dokáže pohnúť nohami. S hlavou v kabáte ho mama odvedie domov.

„Mama, čo to bolo? Čo to tam viselo na stodole?“ pýta sa vystrašene už v bezpečí vykúrenej kuchyne. Petrolejová lampa hádže po miestnosti trhavé tieň. Sedí na lavici a prstom popchne vysušeného pavúka na stole.

„To nič, to nič. To si tam len poľovníci zavesili vlka,“ odpovie mama a ďalej drhne riad vo vandli. Zbytočne silno.

„Vlka? Veď nemal kožuch!“ nezdá sa Tiborkovi mami na odpoveď.

„A ty vari vieš, ako taký stiahnutý vlk vyzerá?“ opláchnie tanier v studenej vode a osuší ho utierkou.

„Neviem,“ prizná Tiborko a prstom ďalej posúva po stole mŕtveho pavúka.

„No vidíš, nevieš. Tak už toľko nevyzvedaj a choď radšej doniesť drevo z gánku!“

2.

Jolanin tatko pil. Jolanina matka chodila denne do kostola a úpenlivo sa modlila, aby prestal. Tatko bol síce tiež hlboko veriaci, ale do kostola nechodil, pretože, ako on hovoril, s Bohom sa pohádali a odvtedy sa s ním baví, len keď pije. Čím viac tatko pil, tým viac sa Jolanina matka modlila. Otec s matkou tu boli len jeden pre druhého, aby sa navzájom postupne utrápili na smrť. Na Jolanu a jej sestru nezvýšil čas. Ony dve boli len divákmi v hľadisku, keď otec spitý pod obraz šiekral po dvore na matku najhoršie nadávky a potom opretý chrbtom o studňu nariekal, aby mu odpustila. Nikdy mamu netĺkol, to je pravda, no v tej ustavičnej a nekonečnej dráme dlhých hádok a krátkych udobrení nebolo pre dve malé sestry miesto. Keď už išlo naozaj do tuhého a dievčatá ostali aj niekoľko dní bez jedla, brávala si ich k sebe do Korytnice otcova sestra, tetka Emília. Jolana si spomína, že niekedy tam strávili aj celé týždne, kým sa to doma ako-tak upokojilo.

Tetka Emília bola jednoduchá žena. Pracovitá, čistotná, úprimne veriaca, dobre vychovaná katolíčka, tak ako ich mama. Rovnako ako u nich doma, aj u tetky Emílie bol každý deň presiaknutý poverami a porekadlami,

modlitbami a požehnaniami. Upäto sa liplo na všetkých tradíciách, svätiteľ sa každý sviatok. Jolana niekedy mala pocit, že stačí, aby sa na kostole odchlopili dvere, a tetka, rovnako ako jej matka, už sedela v prvej lavici, ohnivo drmolila Otčenáš a v prstoch divo preberala koráliky ruženca. Jej a sestrin údiv a nechápavý úsmev po čase vystriedal skrytý výsmech, pretože tetka mala na každú hodinu v dni, na každý deň v mesiaci pripravenú pranostiku. Často mali podozrenie, že si niektoré z nich vymýšľa.

A rovnako ako ich mama, aj tetka všade videla znamenia. Stále za seba hádzala soľ a pľula, keď videla čiernu mačku, vranu, topánky preložené krížom cez seba, rebrik opretý o stenu alebo psa brechajúceho zadkom k nej. Znamenia boli jednoducho všade, len ostatní ich nevideli. Neprestajne sa žehnala, oháňala sa okolo seba ružencom a chrlila ochranné modlitby. Jolana sa začne polohlasne smiať aj sa obzrie, či ju náhodou niekto nevidí. Mysleli by si, že jej šibe. To si len spomenula, ako tetka dostala hysterický záchvat, keď sa jej podarilo do pohára rozklepnúť hneď za sebou dve zosmradnuté slepačie vajcia plné krvi. Z celého domu sa ozývali výkriky: „Satanáš!“ a „Diablov syn, odstup!“ Tetka lietala z izby do izby a husacím krídlom frkala miestnosti svätenou vodou. Ešte tri dni potom ju stretávali, ako po nociach vykiadza posvätenou sviečkou kurník aj stajne. Takto s odstupom jej to pripadá smiešne, ale vtedy to tak nebolo. Síce sa na tom zabávali, no bola to skôr obrana pred preplneným duchovným svetom jej matky a tetky. Tie dve síce vedeli ledva čítať, ale Bibliu a spevník so žalmami poznali odpredu, odzadu. V ich bytí nebola ani piadť ničoho, čo by nemalo vysvetlenie v Božom alebo satanovom zámere. Život vnímali ako boj dobra proti zlu, svetla proti tme,

modlitby proti hýreniu a alkoholu. To bol ich malý čier-no-biely svet.

Vždy ráno tetka bežala do kuchyne hneď, ako sa zobudila, aby potom dlhé minúty listovala v snári. S očami namierenými na povalu sa rozpomínala, čo sa jej predoš-lú noc snívalo. A ak si nespomenula, aj to bolo zlé zna-menie. Razom sa hnala preberať ruženec a čo najrýchlej-šie zmizla do kostola. Matka na snáre neverila, to sa jej zdalo ako rúhanie. V tomto sa líšili. A potom aj v tom, že tetka nemala za muža pijana a grobiana.

Jej manžel, strýko Ľudovít, si dokázal od týchto jej, ako hovoril on, šarlatánčin, udržať odstup, a preto mo-hol vedľa nich bez problémov žiť. Vždy mal dobrú nála-du, vždy sa usmieval a vždy mal poruke nejakú sladkosť pre dve malé sestry. Strýko s tetou deti nemali a ses-try si osvojili. Jolana nikdy nevidela strýka opitého, aj keď občas si štamperlík dal. Chodil dohľadka oholený, pod nosom len úzke fúzy, ako bolo vtedy v móde. Nosil tmavé plátenné nohavice šité na mieru a bielu košeľu. Topánky mal vždy vyleštené a na hlave parádny klobúk z česanej plsti. Keď sa chystal von, cez košeľu si preho-dil len vestu od obleku s peknou ružovofialovou podšív-kou s kvetovaným vzorom. Bol na ňu pyšný, dovezol si ju až z Budapešti. Jolana si spomína, že vždy pekne vo-ňal, nie ako chlapi v dedine len koninou a pitralonom. Strýko Ľudovít mal naozajstnú kolínsku a nikdy ňou nešetril. Keď kráčal ráno na autobus, ženy sa za ním obzerali a krútili hlavami, ako si mohol zobrať za ženu takú farárovu riť, ako bola Emília. On sa však vždy len usmieval a nechal ženy v dedine, nech si lámu tie svoje makovice obalené v šatkách. Strýko Ľudovít to mal totiž vymyslené trochu inak.

Emilku, ako ju láskyplne volal, si zobral práve preto, lebo bola taká, aká bola. Poverčivá, veriaca, jednoduchá, obyčajná. Vedel, že pri takej mu bude dobre. Strýko Ľudovít radšej lovil v tajchu, kde plávali mladšie rybky, než bola tá jeho pobožná treska, ktorá doma kropila manžel-skú posteľ svätenou vodou, aby konečne otehotnela.

Jolana spomalí, až skoro zastaví, keď sa začne na povrch driapať spomienka z dávnej minulosti. Vybavia sa jej všetky podrobnosti, až má niekedy pocit, že sa s ňou jej pamäť zahráva. Spomína si minútu po minúte, čo v ten deň so sestrou robili, kde všade boli. Pamätá si horúcu vôňu krátkeho leta. Aj dnes si vybaví sykot letnej lúky a zemitý chlad pod prastarými smrekmi na okraji lesa. Počuje pantavé žblnkanie potoka a aj dnes cíti lep-kavé dlane, keď sa so sestrou viedli za ruky. Pamätá sa na odlesky slnka vo vode, také ostré, že ju nútili zastrieť si privreté oči rukou. Aj na ťažké pootvorené dvere do stodoly a na to, ako sa odtiaľ ozvali výkriky zmiešané s plačom. Počula dievčenský hlas, ako prosí, aby pre-stal, a hrubé chlapské nadávky namiesto odpovede na prosby. Jolana zamrzla od strachu. Jej mladá, neskazená myseľ odmietala stráviť, čo sa dialo v skutočnosti. Stála, takmer nedýchala a pozerala sa smerom, odkiaľ prichá-dzal hlas jej sestry. A jej strýka Ľudovíta. Ako dlho to trvalo, to už nevie. Minúty? Večnosť? Hlasy nakoniec ustali a z dverí vybehla jej sestra s útlou dievčenskou postavou. Prebehla okolo nej, len ju minula. Na krátky okamih jej pozrela do očí, aby Jolane bez slov povedala, čo sa jej práve stalo. Zo stodoly vyšiel strýko Ľudovít a za chôdze si zapol rázporok, zapravil košeľu do noha-víc a začesal prstami vlasy spadnuté do čela. Zastavil sa pri stále stuhnutej Jolane, neschopnej slova, a pripálil si